

BRADUL ȘI SIMBOLISTICA SA ÎN ARTA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

Doina David

Lăzile de zestre, furcile de tors, botele ciobănești, sunt doar câteva din obiectele inventarului casnic țărănesc, care în decorația lor cuprind semne și simboluri cu semnificații deosebite.

Unul din aceste „semne“ este și bradul, cel care de la o simplă reprezentare grafică, realizată cu scopul obținerii un decorativism desăvârșit, devine „simbol“.

Pentru decorațiile obiectelor populare din Transilvania, bradul are o semnificație aparte. El este semn de identitate pentru românii care locuiesc în „Țara de dincolo de păduri“; el semnifică o civilizație perisabilă prin materialul ales pentru construcție, dar eternă prin simbolurile profunde pe care le cuprinde.

Creanga de brad, copacul, arborele de pe lada de zestre sau furca de tors devine copac al vieții, arbore al unei mitologii care ne aparține.

Copacul vieții se constituie ca un motiv întâlnit la etniile multor popoare, dar are semnificații deosebite pentru cultura noastră arhaică, tocmai pentru că la noi s-a cristalizat un lucru rar - comunicarea omului cu codrul, pentru noi lemnul devenind materialul ales.

Poate nu întâmplător întreaga civilizație românească s-a clădit ca o civilizație a lemnului și nu a pietrei. O civilizație clădită sub semnul verticalității, dată parcă de verticalitatea bradului ocrotitor.

Bradul, lemnul ales ca pavăză dar și ca individualitate, ales prin legendă, hărăzindu-i-se o existență veșnică, culoare verde, nemurire, îndreptat ca o săgeată spre cer. Bradul rămâne astfel un simbol al civilizației noastre, reprezentativ pentru lumea creștină.

De ce arborele un motiv atât de celebru? Pentru că el întrupează viața ineputabilă, fecunditatea, belșugul, sănătatea, nemurirea ori tinerețea veșnică; umanitatea derivând dintr-o specie vegetală, viața refugiindu-se în forme vegetale.

Arborele se regenerează periodic, primăvara fiind o înviere a vieții universale, și prin urmare a vieții umane; prin acest act cosmic toate forțele de creație căpătându-și vigoarea zilnică.

Există obiceiul de Sânziene când se aduce din pădure un arbore, care se așează în mijlocul satului, de unde fiecare taie crengi verzi, pe care le atârnă în casă pentru a asigura prosperitate. Astfel aproape că nu trebuie să ne surprindă bogăția aproape nelimitată a hieroglifelor vegetale. Pentru că viața se manifestă printr-un simbol vegetal, ceea ce înseamnă că viața devine o hierofanie, adică încarnează și relevăză sacral, în măsura în care ea semnifică altceva decât ea însăși. La noi arbore simbol al vieții devine bradul, cel care a fost perceput de țăran pretutindeni, clădindu-și la umbra sa o civilizație a lemnului care i-a dat măreție și impeziozitate, dobândind treptat o semnificație potrivită structurii sale sufletești.

Astfel semnele, cele care devin ornamente ale creștăturilor, dincolo de simpla reprezentare grafică, ascund în adâncurile lor profunde semnificații filosofice, am putea spune o adevărată filosofie a filosofiei.

Arborele în concepția noastră populară este cel care păzește nemurirea, tinerețea, veșnicia, știința binelui și a răului, gloria și nemurirea. Arborele este imagine a cosmosului, simbol al vieții, izvor al nemuririi, centru al lumii și suport al universului, simbol al reînvierii vegetale și al regenerării omului.

Bradul, devine astfel pentru noi poate chiar sacru, este vertical, mereu verde, nu își pierde coroana, nu moare și nu reînvie, este mereu veșnic. Există arbori care la diverse civilizații doar prin simpla lor prezență au „puterea” și propria lor lege de evoluție, repetând ceea ce pentru experiență este întreg cosmosul. Pe când la noi „arborele vieții” - bradul - prin sine are verticalitate, prin veșnicia verdeții el însuși devine veșnic; el este universul propriu satului civilizației noastre arhaice, dar este și însuși Universul pentru că îl repetă și îl rezumă și în același timp îl simbolizează.

În mitologia noastră bradul este arbore sfânt, îl însoțește pe om de la naștere până la moarte. Rămâne veșnic verde, iar regenerarea este aproape insesizabilă. El este arbore central care prin puterea sa acoperă întreaga gândire de la cosmos până la om, de la lumea imperceptibilă până la lumea palpabilă, devenind arbore central, scară a universului. În mitologia noastră populară pe această scară a universului coboară divinitatea, o idee pe care o vom găsi reluată în colinde. Bradul va putea fi conceput ca o scară a universului, dar și arbore al vieții, al nemuririi, exprimând ciclul morții și al renașterii, viața în dinamica sa: „Arborele este încărcat cu forțe sacre, deoarece este vertical, crește, își pierde și își recapătă frunzele, și deci se regenerează; el moare și renaște de nenunțate ori.”

Pentru civilizația noastră populară, bradul rămâne reprezentativ, pentru că el însoțește omul în momentele de referință ale vieții, la naștere-nunță-moarte, el însoțește creația (ridicarea unei case, ca un semn al statorniciei, dăinuiește, este încununată aproape tot ca un brad și aproape veșnică ca și el).

Bradul îl însoțește pe cel mort în tinerețe, „nuntindu-l”, petrecându-l dincolo de moarte. Rămâne astfel elementul de comunicare între cele trei niveluri ale cosmosului: cel *subteran*, prin rădăcini, cu ele răscolind adâncuri ale lumii nevăzute; *suprafața pământului*, acea magna mater- în mitologia noastră populară (muma noastră), dătătoare de viață, sevă, pământul fiind în mitologia noastră cel din care ne-am zămislit și în care ne întoarcem; pentru nivelul de suprafață corespunzând trunchiul copacului; iar *înaltul* este reprezentat de ramuri cele care sunt atrase de lumina soarelui.

Arborele este în esență cel care leagă lumea htoniană și lumea uraniană și leagă toate elementele primordiale (apa, aerul, focul). Pentru credința noastră bradul este scara de întoarcere al lui D-zeu pe pământ, el imprimă drumul ascensional pe care îl străbat străbunii, cei ce trec din lumea reală, vizibilă, în lumea ireală, invizibilă.

Poate nu întâmplător arborii vieții sunt arbori de esențe tari, având o măreție deosebită. Bradul poate nu întâmplător apare ca arbore al vieții în mitologia noastră populară. El este asociat cu simbolismul, simbolismul „migrării” sufletelor, bradul fiind scara pe care străbunii au urcat până la „pământul soarelui nostru”.²

De multe ori între pomul vieții și manifestarea divină găsim numeroase asocieri. În tradiția noastră creștină există ideea după care bradul ar fi un arbore al primului legământ. În mitologia tradițională românească există obiceiul după care înainte de căsătorie se făcea „legământul la brad”, ca un fel de legământ sfânt făcut la umbra arborelui care reprezintă nașterea și regenerarea omului.

În iconografia creștină reprezentarea izgonirii din Eden, este făcută tot lângă un pom al vieții, (un pom al înțelepciunii și al cunoașterii), unde șarpele păzește cunoașterea, tinerețea, veșnicia, adică tot ceea ce omul tinde să atingă în scurta-i trecere prin lume.

Apoi apare în iconografia creștină „arborele cruce”, arborele care cuprinde în sine unicul și dualul. Prin extrapolarea la limită, însuși Hristos devine metinimie, arbore al lumii, axă a lumii, scară de ascensiune.

Astfel arborele va simboliza pentru creștinătate - arborele vieții, al reînvierii, cruce, un triumf dinspre moarte spre viață „per crucem ad lucem”³ - prin cruce spre lumină.

Pentru civilizația noastră arhaică, arborele reprezentativ, bradul, rămâne simbol al civilizației lemnului, creată în umbra pădurilor. O civilizație care datorită materialului ales, pare perisabilă, dar devine veșnică prin temele celebre pe care la abordează, adaptându-le matricii sale sufletești.

Simbolul arborelui va dobândi la noi sensuri polivalente, putând fi arbore al vieții, arbore cosmologic, arbore al înțelepciunii, dar cu un specific aparte pentru noi. Dacă va dobândi arborele astfel de semnificații, pentru noi se va constitui ca un simbol, ca o reprezentare idiografică a unei realități absolute, a unei realități intuite ca realitate.

Acest simbol al unui „posibil” arbore al vieții, care pentru noi ar putea fi bradul, treptat pe măsură ce pierde semnificația „vegetală”, arborele devine decorativ.

Astfel în arta noastră populară acest simbol cosmologic devine „motiv” decorativ. De la simpla reprezentare idiografică a semnului, evolutiv se ajunge la simbol, care apoi devine „motiv”, în arta noastră populară.

Un motiv care nu este o simplă reprezentare grafică sau decorativă dar și o reprezentare filosofică. Uneori simbolurile acestea poate chiar primitive au o funcție metafizică și cosmologică.

Bradul îl însoțește pe omul satului tradițional românesc, bradul este la cununie, la moarte, pus la căpătâiul celui care se „petrece” din această lume; omul moare este îngropat, iar sufletul pe scara imaginară urcă la cer pentru ca apoi să reînvie asemenea vegetatiei.

Niciodată arta populară românească nu a fost concepută ca fiind despărțită de existență, de formele reale, izvorând toate acestea din echilibrul umanismului românesc.

În arta noastră populară se realizează ceea ce doar marile arte au putut realiza: perfectă îmbinare dintre frumos și bine, ceea ce grecul va numi „kalogathia”.

NOTE

1. N. Dunăre, *Blaga despre unele probleme de etnografie românească*, în „Steaua”, Cluj-Napoca, 1966.
2. C-tin Ciopraga, *Misterul și fascinația tiparelor originare*, București, 1981, p.132.
3. N. Vulcănescu, *Coloana cerului*, București, 1972, p.35.

BIBLIOGRAFIE

1. V. Kernbach, *Universul mitic al românilor*, București, 1994.
2. M. Eliade, *Imagini și simboluri*, 1994.
3. J. Chevallier, A. Gheerbrat, *Dicționar de simboluri*, București, 1994.
4. V. Tonoiu, *Ontologii arhaice în actualitate*, București, 1989.

THE TREE, AND HIS SYMBOLISTICAL, IN ROMANIAN FOLK ART (Abstract)

Through in this work i tried to explain the value, and the symbolistcal of „the tree of life”, in our folk art.

This symbol have many semnifications in our flok art, and in anothers folk arts. In our art, his

accompany a peoples life; from in birth until to one's death.

The „tree of life“ is a symbol artistic and spiritual, in his self ar a genuine philosophy.

Symbol the „tree of life“, spotlight to relation: people-space, people-divinity, people-birth-life and death.